

010000, Астана қаласы, Мәңгілік Ел даңғылы, 14
тел.: 8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65

27.06.2023-ғы № 2-01-23-52055 шығыс.gov.kz

хаты

№

31.05.2023ж. №ДС-203

010000, город Астана, проспект Мәңгілік Ел, 14 тел.:
8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65

www.prokuror.gov.kz

Қазақстан Республикасы
Парламенті Мәжілісінің
депутаттары
Д.Н. Тұрғановқа,
С.М. Пономаревқа

Құрметті депутаттар!

Бас прокуратура құзыреті шеңберінде Батыс өңірінің су ресурстарын пайдалану және ластау жөніндегі депутаттық сауалды қарады.

«Көкжиде» жерасты сулары кен орнына қатысты

«Көкжиде» мен «Көкжиде құмдары» жерасты сулары ерекше экологиялық, ғылыми, тарихи-мәдени және рекреациялық құндылығы бар жер қойнауы учаскелері ретінде Республикалық маңызы бар мемлекеттік табиғи-қорық қоры объектілерінің тізбесіне (Үкіметтің 2006.09.28 №932 және 2011.05.24 №568 қаулылары) енгізілген.

Мұндай учаскелерде табиғи-қорық қорының геологиялық, гидрогеологиялық объектілерінің сақталуына қауіп төндіретін қызметке тыйым салынады («Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы» Заңның 77-бабы).

Сондай-ақ «Жер қойнауы және жер қойнауын пайдалану туралы» кодекстің 25-бабы 1-тармағының 5)-тармақшасына және Су кодексінің 120-бабының 2-тармағына сәйкес ауыз сумен жабдықтау үшін пайдаланылатын немесе пайдаланылуы мүмкін жерасты сулары кен орындары мен учаскелерінің контурларында жер қойнауын пайдалану жөніндегі операциялар жүргізуге тыйым салынады.

Қазіргі уақытта «Көкжиде құмдары» аумағында көмірсутек шикізатын барлау және өндіру бойынша қызметті «КМК-Мұнай» АҚ, «СНПС-Ақтөбемұнайгаз» АҚ, «Фирма Ада Ойл» ЖШС, «Қазақойл Ақтөбе» ЖШС және «Урихтау Оперейтинг» ЖШС (бұдан әрі – жер қойнауын пайдаланушылар) жүзеге асырады, бұл бірегей табиғи кешендер жай-күйінің нашарлауына нақты қауіп төндіреді.

2021 жылы прокуратураның ұсынуы бойынша Энергетика министрлігі (бұдан әрі – ЭМ) жер қойнауын пайдалануды кезең-кезеңімен тоқтата тұру туралы шешім қабылдады.

Қоршаған ортаға әсер етудің берілген рұқсаттарына сәйкес жоғарыда аталған жер қойнауын пайдаланушылар 01.02.2023 жылға дейін Көкжиде жерасты сулары кен

орнының контурында орналасқан өндіруші мұнай-газ ұңғымаларын кезең-кезеңімен жою жөніндегі іс-шаралар жоспарын жасап, бекітуге тиіс болды.

Бұл жоспарларды Энергетика, Экология және табиғи ресурстар министрліктерімен келісу қажет болған.

Алайда компаниялардың экологиялық шарттары орындалмаған, іс-шаралар жоспарлары уақтылы келісілмеген және бекітілмеген.

Сонымен қатар аталған министрліктер бірегей кен орнын сақтау жөніндегі бірлескен іс-шаралар жоспарын әзірледі және ведомствоаралық комиссия (бұдан әрі – Комиссия) құрды.

Осы жоспарды іске асыру шеңберінде Комиссия жерасты сулары кен орнының контурында орналасқан ұңғымаларға тексеру жүргізді.

Нәтижелері кен орнының мұнай өнімдерімен, қалдықтармен үздіксіз ластануын көрсетті.

Жер жамылғысының бұзылуы, аумақтардың ластанған топырақтармен ластануы, ұңғыма өнімдерінің ағуы және жиналуы, ұңғымаларды тиісті цементтеудің болмауы және т.б. фактілер анықталды.

Бақылау ұңғымаларынан су сынамаларын алу және жерасты суларын зертханалық зерттеу арқылы барлық үлгіде мұнай өнімдерінің құрамы анықталды.

Облыс прокуратурасы Ақтөбе облысы бойынша Экология департаментінің (бұдан әрі – Департамент) атына (24.05.2023ж. және 06.06.2023 ж.) заңдылықты бұзушылықтарды жою туралы ұсыну енгізді.

Қазіргі уақытта Департамент жер қойнауын пайдаланушылардың қызметіне жоспардан тыс тексерулер жүргізуде.

Бүгінгі күні тексерумен «СНПС-Ақтөбемұнайгаз» АҚ-да жерасты суларында 5 су ұңғымасы (25-тен) мұнай өнімдері бойынша шекті рұқсат етілген концентрациялардың (бұдан әрі – ШРК) артуы анықталды (топырақтың 8 сынамасында мұнай өнімдері бойынша орта есеппен 100 еселенген ШРК-ге дейін асып кету анықталды).

Анықталған бұзушылықтар бойынша, оның ішінде экологиялық залал келтірумен байланысты экологиялық рұқсат шарттарын орындамағаны үшін Департамент тексеру қорытындылары бойынша оларды жою және компанияларды әкімшілік жауаптылыққа тарту бойынша заңда көзделген шараларды қабылдайтын болады (баптың санкциясы экологиялық рұқсаттың қолданылуын тоқтата тұруды немесе онсыз екі мың айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуды көздейді).

Департаменттің тексерулер жүргізуі облыс прокуратурасының бақылауында.

Орал өзенінің экожүйесін қалпына келтіруге қатысты

Соңғы жылдары Орал өзенінде Ресей Федерациясынан келетін ағын көлемінің айтарлықтай төмендеуі байқалады.

Анықтама ретінде: соңғы жылдары су тасқынының деңгейі төмен, 2019 жылы ол су тасқыны кезінде 240 см, 2020 жылы – 310 см, 2021 жылы – 358 см, 2022 жылы – 395 см, 2023 жылы – 557 см, соңғы 10 жылдағы судың орташа деңгейі 428 см.

Орал өзенінің бассейнінде **18** ірі су қоймасы (Ресейде 15 және Қазақстанда 3), күрделі құрылыстары бар 80 су торабы және кіші өзендерде 3100-ге жуық жер бөгеттері орналасқан.

Ресей аумағында өзеннің су ресурстарының негізгі бөлігі өндірістік қажеттіліктерге (шамамен 85%), қалғаны шаруашылық - ауыз су қажеттіліктеріне (12%) және жерді суаруға (2%) пайдаланылады.

Қазақстан шегінде су көлемінің тек 7% - ы өндірістік қажеттіліктер үшін, 8%-ы шаруашылық – ауыз сумен жабдықтау үшін, 44% - ы балық шаруашылығы үшін пайдаланылады.

Орал-Каспий бассейнінің бүкіл аумағының су теңгерімі тапшы бассейндерге жатады, экономика салаларын орналастыру және дамыту өңірдің және жалпы ел экономикасының шикізат ресурстары мен қажеттіліктеріне сәйкес су факторын тиісті есепке алмай жүзеге асырылды.

Екі елдің үкіметі Орал өзенінің трансшекаралық бассейнін жақсарту бойынша белгілі бір жұмыстар жүргізуде.

2020 жылы елдер ірі өзендердің бассейндерінде (Орал, Ертіс және т.б.) зерттеулер жүргізу бойынша ынтымақтастықты жандандырудың Жол картасын бекітті.

Жол картасы шеңберінде қазақстандық сарапшылар Орал өзенінің гидрологиялық жай-күйіне талдау жүргізді, оның қорытындысы бойынша Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар министрліктері (бұдан әрі – ЭТРМ) және Ресей Федерациясының табиғи ресурстары Орал өзені трансшекаралық бассейнінің экожүйесін сақтау жөніндегі 2021-2024 жылдарға арналған Қазақстан – Ресей ынтымақтастығының бағдарламасын бекітті.

Бағдарламада Орал өзенін сауықтыруға бағытталған ғылыми-зерттеу жұмыстары, өзен бассейнінің ластану көздерін анықтау және түгендеу бойынша бірқатар іс-шаралар көзделген. Белгіленген шаралар іске асыру сатысында.

2025 жылдың қорытындысы бойынша ластанған сарқынды сулар мен өзге де заттар көлемінің қысқаруы, су өткізу құрылыстарын реконструкциялау және салу, жағалаулар мен іргелес су айдындары мен аумақтарды қоқыстан тазарту, өзен суы мен көктемгі Сулы Горизонт көлемінің ұлғаюы күтілуде.

Анықтама ретінде: Батыс Қазақстан облысында әлеуметтік-экономикалық дамудың 2021-2025 жылдарға арналған кешенді жоспары шеңберінде Орал өзенінің жағалауын нығайту бойынша жұмыстарға 1,76 млрд теңге сомасында қаражат көзделген.

Атырау облысының 2021-2025 жылдарға арналған даму жоспарына су деңгейін арттыру және Орал өзенінің гидрологиялық режимін жақсарту үшін жалпы сомасы 19 млрд теңгеге іс-шаралар енгізілген.

Сонымен қатар 2022 жылы Ресей Федерациясының Тюмень қаласында өткен трансшекаралық өзендер жөніндегі Қазақстан-Ресей комиссиясының кезекті отырысында Ириклин су қоймасынан Жайық өзеніне су ағызу, оны 25 м³/сек дейін ұлғайту туралы мәселе көтерілді (ағызу 15-20 м³/сек құрайды).

Мәселені Ресей тарапының талқылауы сатысында.

Өзеннің негізгі саласы Елек өзені болып табылады.

Көптеген онжылдықтар бойы Елек өзені хроммен ластанған, ол 1957 жылы хром қосылыстары зауытының іске қосылуымен және 1934 жылы Алға химиялық зауытымен (бормен ластанған) байланысты.

2022 жылы Елек өзенінің жерасты суларының алты валентті хроммен ластану ошағын зерттеу бойынша жүргізілген ғылыми-зерттеу жұмыстарының қорытындысы бойынша оны жою жобасының техникалық-экономикалық негіздемесін әзірлеу жоспарланған (жобаға 170 млн теңге бөлінген).

Сонымен қатар бор өндірісінің қалдықтары (шлам жинағыштар) 2009 жылы сот шешімімен республикалық меншікке берілді (ЭТРМ қалдықтарының меншік иесі «Жасыл даму» АҚ басқарушы компаниясы).

2017 жылы ЭТРМ «Ақтөбе облысы С.Киров атындағы бұрынғы Алға химия зауытының аумағында орналасқан қауіпті қалдықтарды (химиялық және өнеркәсіптік қалдықтарды, шлам жинағыштардың қалдықтарын) жою» жобасын әзірледі.

Ведомстводан тыс кешенді сараптаманың 27.12.2017 жылғы № 01-0653/17 қорытындысына сәйкес жобаны іске асыру үшін 2020-2022 жылдарға 7,8 млрд теңге көлемінде қаржыландыру бөлінген (2020 жылға РБ-дан 1,8 млрд теңге, ЖБ-дан 180 млн теңге бөлінген). Жобалық құжаттама облыс әкімдігінің теңгеріміне берілді.

Жобаны жүзеге асыру жобалық шешімдер мен экологиялық сараптамаға келіспеген қоғам қайраткерлерімен сот процестеріне байланысты тоқтатылды (2021 жылы аяқталды).

Аталған уақыт ішінде жобаның үш жылдық қолданылу мерзімі аяқталды, осыған байланысты ЭТРМ оны түзетуді жоспарлауда

Б. Асыллов

орынд. С. Жекебаева
тел: 71-29-87

010000, Астана қаласы, Мәңгілік Ел даңғылы, 14
тел.: 8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65
www.prokuror.gov.kz

010000, город Астана, проспект Мәңгілік Ел, 14 тел.:
8 (7172) 71 28 68, факс: 8 (7172) 30 18 65
www.prokuror.gov.kz

27.06.2023 № 2-01-23-52055

31.05.2023г. №ДС-203

Депутатам
Мажилиса Парламента
Республики Казахстан
Турганову Д.Н.
Пономареву С.М.

Уважаемые депутаты!

Генеральной прокуратурой в рамках компетенции рассмотрен ваш депутатский запрос по использованию и загрязнению водных ресурсов Западного региона.

Касательно месторождения подземных вод «Кокжиде»

Подземные воды «Кокжиде» и «Пески Кокжиде» включены в перечень объектов государственного природно-заповедного фонда республиканского значения (постановления Правительства от 28.09.2006 года №932 и №568 от 24.05.2011 г.) как участки недр, представляющие особую экологическую, научную, историко-культурную и рекреационную ценность.

На таких участках запрещается деятельность, угрожающая сохранности геологических, гидрогеологических объектов природно-заповедного фонда (ст.77 Закона РК «Об особо охраняемых природных территориях»).

Также согласно пп.5) п.1 ст.25 Кодекса О недрах и недропользовании и п.2 ст.120 Водного кодекса запрещается проведение операций по недропользованию в контурах месторождений и участков подземных вод, которые используются или могут быть использованы для питьевого водоснабжения.

На сегодня на территории «Песков Кокжиде» деятельность по разведке и добыче углеводородного сырья осуществляют АО «КМК-Мунай», АО «СНПС-Актобемунайгаз», ТОО «Фирма Ада Ойл», ТОО «Казахойл Актобе» и ТОО «Урихтау Оперейтинг» (далее – недропользователи), что создает реальную угрозу ухудшения состояния уникальных природных комплексов.

В 2021 году по представлению прокуратуры Министерством энергетики (далее – МЭ) принято решение о поэтапном приостановлении недропользования.

Согласно выданным разрешениям воздействия на окружающую среду вышеназванные недропользователи до 01.02.2023г. должны были составить и утвердить план мероприятий по поэтапной ликвидации добывающих нефтегазовых скважин, расположенных в контуре месторождения подземных вод Кокжиде.

Данные планы необходимо было согласовать с министерствами энергетики, экологии и природных ресурсов.

Однако экологические условия компаниями не выполнены, планы мероприятий своевременно не согласованы и не утверждены.

Кроме того, указанными министерствами разработан совместный план мероприятий по сохранению уникального месторождения и создана межведомственная комиссия (далее – Комиссия).

В рамках реализации указанного плана Комиссией проведены обследования скважин, расположенных в контурах месторождения подземных вод.

Результаты показали на продолжающиеся загрязнения месторождения нефтепродуктами, отходами.

Установлены факты нарушения земельного покрова, загрязнения территорий замазученными грунтами, утечка и скопление скважинной продукции, отсутствие надлежащего цементаж скважин и другое.

Отборами проб воды из наблюдательных скважин и лабораторными исследованиями подземных вод выявлено содержание нефтепродуктов во всех образцах.

Прокуратурой области внесены представления об устранении нарушений законности (от 24.05.2023г. и 06.06.2023г.) в адрес Департамента экологии по Актобинской области (далее – Департамент).

В настоящее время Департаментом проводятся внеплановые проверки в деятельности недропользователей.

На сегодня проверкой в АО «СНПС-Актобемунайгаз» в подземных водах 5-ти водяных скважин (из 25) установлено превышение предельно-допустимых концентраций (далее – ПДК) по нефтепродуктам (в 8-ми отобранных пробах почвы также выявлено превышение по нефтепродуктам в среднем до 100-кратного ПДК).

По итогам проверок по выявленным нарушениям Департаментом будут приняты предусмотренные законом меры по их устранению и привлечению компаний к административной ответственности, в т.ч. за невыполнение условий экологического разрешения, сопряженное с нанесением экологического ущерба (санкция статьи предусматривает штраф в размере двух тысяч месячных расчетных показателей, с приостановлением действия экологического разрешения или без такового).

Проведение Департаментом проверок находятся на контроле прокуратуры области.

Относительно восстановления экосистемы реки Урал

В последние годы на реке Урал наблюдается значительное уменьшение объема притока из Российской Федерации.

Справочно: уровень паводковых вод в последние годы низкий, в 2019 году он составлял 240 см во время наводнения, в 2020 году-310 см, в 2021 году-358 см, в 2022 году-395 см, в 2023 году-557 см, средний уровень воды за последние 10 лет составляет 428 см.

В бассейне р.Урал расположено **18** крупных водохранилищ (15 в России и 3 в Казахстане), 80 гидроузлов со сложными сооружениями и около 3100 земляных плотин на малых реках.

На территории России основная часть водных ресурсов реки используется для производственных нужд (около 85%), остальное - для хозяйственно-питьевых нужд (12%) и орошения земель (2%).

В пределах Казахстана только 7% объема воды используется для производственных нужд, 8% - для хозяйственно-питьевого водоснабжения, 44% - для рыбного хозяйства.

Водный баланс всей территории Урало-Каспийского бассейна относится к дефицитным бассейнам, размещение и развитие отраслей экономики осуществлялось без должного учета водного фактора в соответствии с сырьевыми ресурсами и потребностями региона и экономики страны в целом.

Правительством двух стран ведется определенная работа по улучшению трансграничного бассейна р.Урал.

В 2020 году странами утверждена Дорожная карта активизации сотрудничества по проведению исследований в бассейнах крупных рек (Урал, Иртыш и др.).

В рамках Дорожной карты казахстанскими экспертами проведен анализ гидрологического состояния реки Урал, по итогам которого министерствами экологии и природных ресурсов Республики Казахстан (далее – МЭПР) и природных ресурсов Российской Федерации утверждена программа казахстанско-российского сотрудничества по сохранению экосистемы бассейна трансграничной р.Урал на 2021-2024 годы.

В программе предусмотрены научно-исследовательские работы, направленные на оздоровление р.Урал, ряд мероприятий по выявлению и инвентаризации источников загрязнения бассейна реки. Установленные меры, находятся на стадии реализации.

По итогам 2025 года ожидается сокращение объемов загрязненных сточных вод и иных веществ, реконструкция и строительство водопропускных сооружений, очистка от мусора берегов и прилегающих водоемов и территорий, увеличение объема речной воды и весеннего водоносного горизонта.

Справочно: в Западно-Казахстанской области в рамках Комплексного плана социально-экономического развития на 2021-2025 годы на работы по укреплению берегов р.Урал предусмотрены средства в сумме 1,76 млрд тенге.

В план развития Атырауской области на 2021-2025 годы для повышения уровня воды и улучшение гидрологического режима р.Урал включены мероприятия на общую сумму 19 млрд тенге.

Кроме того, в 2022 году на очередном заседании казахстанско-российской комиссии по трансграничным рекам, состоявшемся в г.Тюмень РФ поднят вопрос по сбросу воды из Ириклинского водохранилища в р.Урал, об его увеличении до 25 м³/сек (сброс составляет 15-20 м³/сек).

Вопрос на стадии обсуждения с российской стороной.

Основным притоком реки является р.Илек в Актюбинской области.

На протяжении многих десятилетий р.Илек загрязняется хромом, бором, которое связано с запуском завода хромовых соединений в 1957 году и Алгинским химическим заводом в 1934 году (загрязнение бором).

По итогам проведенных в 2022 году научно-исследовательских работ по изучению очага загрязнения подземных вод р.Илек шестивалентным хромом, запланирована разработка технико-экономического обоснования проекта его ликвидации (на проект выделено 170 млн тенге).

Вместе с тем отходы борного производства (шламонакопители) в 2009 году решением суда переданы в республиканскую собственность (собственник отходов МЭПР, управляющая компания АО «Жасыл даму»).

В 2017 году МЭПР разработан проект «Ликвидация (удаление) опасных отходов (химических и промышленных отходов, отходов шламонакопителей), расположенных на территории бывшего Алгинского химического завода имени С.Кирова, Актюбинская область».

В соответствии с заключением комплексной вневедомственной экспертизы от 27.12.2017года № 01-0653/17 для реализации проекта выделено финансирование на 2020-2022 годы в объеме 7,8 млрд тенге (на 2020 год выделено из РБ 1,8 млрд тенге, из МБ 180 млн тенге). Проектная документация передана на баланс акимата области.

Реализация проекта остановлена из-за судебных разбирательств (окончены в 2021 году) с общественниками, которые были не согласны с проектными решениями и экологической экспертизой.

За указанное время истек трехлетний срок действия проекта, в связи с чем, МЭПР планируется его корректировка.

Б. Асыллов